

1.2. Стратегічні напрями розвитку скотарства в Україні (виконавці - В. М. Микитюк, Т. М. Розумей, О. Д. Ковальчук, І. І. Світличин)

Постановка проблеми. Вирішення проблеми національної продовольчої безпеки безпосередньо пов'язується з необхідністю забезпечення ефективного та динамічного розвитку усіх галузей сільського господарства, зокрема скотарства, яке постачає незамінні продукти харчування, цінну сировину для харчової і переробної промисловості. Поряд з цим, протягом останніх двох десятиліть спостерігається стійка тенденція до скорочення поголів'я великої рогатої худоби, що є суттєвою загрозою надійності продовольчого забезпечення держави. Така ситуація потребує обґрунтування стратегічних напрямів розвитку галузі та активізації відповідної державної політики.

Результати досліджень Протягом 2000-2011 рр. поголів'я великої рогатої худоби в Україні скоротилося на 6132,1 тис. голів або в 2,4 рази. При цьому поголів'я корів зменшилося в 2,1 рази з 5431,0 тис. голів до 2631,2 тис. голів. Якщо за молоком та молочними продуктами Україна ще залишається потужним експортером, то по м'ясу, зокрема яловичини і телятини, держава стає усе більшою мірою залежною від імпорту (табл. 2). Обсяг споживання яловичина і телятини у розрахунку на 1 особу становить всього 9,8 кг в рік при рекомендованій раціональній нормі 25 кг.

В цих умовах нагальною стає необхідність формування та реалізації національної стратегії розвитку скотарства, яка повинна бути направлена на збільшення частки вітчизняного виробництва продукції галузі у формуванні м'ясних і молочних ресурсів відповідно до науково обґрунтованих норм споживання, підвищення конкурентоспроможності і інвестиційної привабливості галузі. Реалізація стратегії розвитку скотарства вимагає здійснення комплексу соціально-економічних, організаційно-технічних, технологічних, селекційних, законодавчих рішень для забезпечення стійкого зростання вітчизняного виробництва продукції скотарства.

Найважливішим елементом стійкого розвитку скотарства, підвищення його конкурентоспроможності має стати державна підтримка на загальнодержавному і регіональному рівнях. Стратегія насамперед має бути направлена на досягнення цілей державної аграрної політики, пов'язаних з соціально-економічним розвитком держави, забезпеченням її продовольчої безпеки і виходом вітчизняної продукції скотарства на зовнішній ринок.

В сучасних умовах ключовими проблемами розвитку галузі є: недостатня частка власного виробництва м'яса і молока у формуванні відповідного балансу країни, що не забезпечує необхідний рівень її продовольчої безпеки; нарощування імпорту м'ясної і молочної продукції, неконкурентоспроможність

вітчизняної галузі скотарства в порівнянні з аналогічним сектором країн з розвиненим скотарством; недостатній рівень розвитку племінної бази скотарства і інфраструктури відповідного ринку, високий ступінь зносу основних виробничих фондів галузі; негармонізованість вітчизняного ветеринарного законодавства з міжнародними нормами і правилами, що обмежує можливості експортної стратегії вітчизняного скотарства.

Вирішити ці проблеми можливо лише в умовах формування відповідної державної політики, орієнтованої на створення дієвого захисту вітчизняного виробництва м'яса і молока на основі диференційованих плаваючих квот, що дозволяють більш оперативно забезпечувати щорічне нарощування обсягів власної сировини з адекватним щорічним скороченням її імпорту. Також необхідна розробка довгострокового прогнозу виробництва основних видів продукції скотарства, формування ключових напрямів державної підтримки розвитку його підгалузей, первинної переробки худоби, виробництва комбікормів, розробки регіональних програм розвитку скотарства і сімейних ферм на базі особистих господарств населення.

Одним з важливих напрямів успішного розвитку скотарства є використання можливостей кооперації малих форм господарювання з крупними виробниками. Також кооперація фермерів та особистих господарств населення дозволить сформувати високоефективні інтегровані структури, що забезпечать виробництво продукції з високою доданою вартістю, конкурентоздатною на внутрішньому та зовнішньому ринках.

У перспективі поліпшення соціально-економічного стану в державі забезпечить збільшення доходів населення і відповідне зростання попиту на продукти тваринного походження. При цьому скотарство має розвиватися на інноваційній основі з широким залученням кращих вітчизняних і зарубіжних технологій, селекційних досягнень. Заходи державної підтримки галузі мають концентруватися на підтримці високотехнологічних виробництв, стимулювання реалізації регіональних модернізаційних програм, проектів, здатних прискорити перехід галузі до якісно нового технологічного рівня, що дозволить вийти на забезпечення нової якості життя і скласти конкуренцію на світовому ринку продуктів тваринного походження. Пріоритетну державну підтримку має отримати спеціалізоване скотарство, яке не вимагає великих капітальних вкладень, значних об'ємів використання зернофуражу і базується на значних можливостях відгодівлі на основі ефективного використання луків і пасовищ.

Розвиток скотарства має бути забезпечений на основі реалізації скоординованих дій органів виконавчої влади суб'єктів держави, галузевих союзів виробників і переробників тваринницької продукції за рядом основних напрямів. Одним з таких напрямів є модернізація об'єктів скотарства і розвиток відповідної кормової бази, що стане основою зростання виробництва і обов'язковим елементом державної підтримки у всіх галузевих і регіональних програмах. Найбільш принциповими напрямами стають технічне переоснащення кормозаготівельного комплексу, модернізація комбікормових заводів, цехів, введення мережі виробничих майданчиків промислового типу з відгодівлі великої рогатої худоби, комплексів з

первинної переробки худоби на основі інноваційних ресурсозберігаючих технологій, залучення вітчизняних і зарубіжних інвесторів. Також необхідна оптимізація концентрації переробних виробництв не тільки поблизу основних споживачів тваринницької продукції - великих міст і промислових центрів, але і їх розміщення на основних напрямках вантажопотоку зерна - поблизу перевалочних баз, крупних зернохосовищ, портів.

Наступним напрямом державної політики має стати підвищення генетичного потенціалу продуктивності порід худоби, які розводяться в Україні, на основі використання кращих вітчизняних і зарубіжних селекційних досягнень. Це надасть змогу забезпечити підгалузі скотарства конкурентоздатним вітчизняним селекційним матеріалом і уникнути залежності від імпорту. Також необхідна адаптація вітчизняної системи племінної справи до вимог міжнародних норм і правил у сфері племінної діяльності, формування оптимальної мережі селекційно-генетичних центрів в регіонах і переведення селекційно-племінної роботи на якісно новий технологічний і генетичний рівень.

Досягнення поставлених цілей також сприятиме підвищенню рівня наукового забезпечення галузі на основі технічного переоснащення її провідних галузевих наукових центрів, стимулювання впровадження інноваційних розробок у вигляді новітніх технологій виробництва, переробки тваринницької продукції і безпечної утилізації відходів, ефективних біотехнологічних методів і способів прискореного відтворення відгодівельного м'ясного поголів'я худоби. Доцільним є підвищення ролі і потенціалу малих форм господарювання у виробництві високоякісної яловичини, збільшення поголів'я великої рогатої худоби м'ясних порід на основі розвитку сімейних м'ясних тваринницьких ферм на базі господарств населення, створення з їх участю сільськогосподарських кооперативів. Це значною мірою сприятиме освоєнню деградованих сінокосів і пасовищ, частковому зменшенню безробіття, поліпшенню демографічної ситуації на селі і підвищенню якості життя сільського населення.

Реалізація експортного потенціалу є одним з пріоритетних напрямів розвитку скотарства, оскільки Україна має вагомі стратегічні передумови для переходу від імпортера до потужного експортера м'яса на світовому продовольчому ринку: наявність великих сприятливих для розвитку скотарства територій; близькість до найбільш перспективних зарубіжних ринків збуту; значні земельні і водні ресурси, розвинене рослинництво, комбікормова промисловість, можливість нарощування виробництва.

Висновки. Можливість відродження національного скотарства базується на комплексному і інноваційному підході до його розвитку, що передбачає необхідність вирішення завдань підвищення інвестиційного потенціалу галузі, оновлення виробничої бази, будівництва, реконструкції і модернізації підприємств, освоєння нових ресурсозберігаючих і наукоємних технологій виробництва і переробки сировини, екологічно безпечної утилізації відходів скотарства, а також якісного поліпшення кормової бази; розробки стандартів на продукцію, гармонізації законодавства в сфері

ветеринарії з міжнародними нормами і правилами з урахуванням режиму максимального сприяння для експорту сировини і продуктів його переробки.

Список наукових публікацій:

1. Микитюк В.М. Розвиток підприємництва в сільській місцевості / В.М.Микитюк, О.В.Скидан, О.Д. Ковальчук та ін. - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 320 с.
2. Розумей Т. Проблеми кредитування сільськогосподарських підприємств / Т. Розумей, Н. Шафаренко // Формування конкурентоспроможної економіки: теоретичні, методичні та практичні засади: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 26-27 квітня 2012 р. - Ч2. – Тернопіль: Крок, 2012. – С. 146-148.
3. Микитюк В. М. Аграрне підприємництво: тенденції та проблеми розвитку / В.М. Микитюк, О.П. Русак / Інноваційна економіка. – 2012. - №9(35). – С. 18-21.
4. Микитюк В. М. Резерви підвищення ефективності виробництва екологічно чистої яловичини за рахунок раціональної годівлі тварин / О. Д. Ковальчук, В.М. Микитюк // Вісник ДААУ.—1998.—№2.—С.91-94.
5. Микитюк В. М. Особливості формування кадрового потенціалу в молочарських кооперативах / Микитюк В. М., Швець Т. В., Яцкова А. Д. - Полтава: ПУЕТ. – 2012.
6. Микитюк В.М. Ринковий фундаменталізм і державне регулювання в галузі скотарства / В.М.Микитюк, Є.І.Ходаківський, О.М. Яценко / Економіка АПК. - 2012. - №10. - С. 57-62.
7. Микитюк В.М. Сучасні тенденції формування виробничої структури скотарських господарств / В.М.Микитюк, В.Є. Данкевич // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2012. - 1(57) 2012 р. Серія «Економіка». – С. 185-192.
8. Степаненко Н.І. Інформаційна складова маркетингової політики підприємств галузі тваринництва / Н.І.Степаненко, В.М.Микитюк // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2012. - №2(18), Том 3. - С. 194-199.
9. Степаненко Н.І. Особливості маркетингового супроводження функціонування підприємств галузі тваринництва / Н.І.Степаненко, В.М. Микитюк / Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. - Вип. 1(4) – Т. 1. – Полтава: ПДАА. – 2012. - С. 276-279.
10. Шукалович В. Ф. Організаційно-економічні важелі забезпечення розвитку підприємств молокопродуктового підкомплексу в умовах економічної кризи / О. Д. Ковальчук, В. Ф. Шукалович // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2010. – № 8. – С. 340–345.
11. Микитюк В. М. Ідентифікація сучасних проблем розвитку галузі скотарства / В.М. Микитюк, І.М.Волкова // Економічні науки. - Серія: Облік і фінанси. – 2012. - Випуск 9(33). – Ч.2. – С. 394-398.
12. Микитюк В.М. Шляхи відродження галузі скотарства: основні детермінанти / Економіка АПК. - 2012. - №11. - С. 29-35.